

До
Членовете на Научно жури
СА „Д. А. Ценов”
Катедра „Финанси и кредит”

СТАНОВИЩЕ

на член на научно жури, определено със Заповед № 307/ 9.04.2026 г.
на Ректора на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”

Автор на становището: доц. д-р Ваня Денчева Цонкова, катедра „Финанси и счетоводство”, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, научна специалност „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка”

Автор на дисертационния труд: докторант Диман Христов Каранфилов, d030222225, по докторска програма „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка (финанси)”

Тема на дисертационния труд: „Усъвършенстване на фискалните техники при облагането с ДДС в България и Румъния“

Научен ръководител: проф. д-р Стоян Проданов

I. Общо представяне на дисертационния труд

1. Предмет

Като обект на дисертационния труд докторантът определя „системите за облагане с данък добавена стойност в България и Румъния“, а като предмет – „конкретните фискални техники, процедури и механизми за контрол, чието усъвършенстване води до намаляване на измамите с ДДС и повишава приходите от данъка в централните бюджети на България и Румъния“.

Целта на дисертацията е „да се анализират фискалните техники по ДДС в двете съседки и членки на ЕС: България и Румъния“, а изследователската теза е свързана с „доказването на потенциала за усъвършенстване на фискалните техники при облагането с ДДС в България и Румъния, базирано върху европейска хармонизация, национални тенденции и взаимен обмен на стоки, капитали и добри практики за превенция срещу данъчни измами“.

2. Обем

Дисертацията е в обем от 192 страници, от които 177 страници основен текст, а останалите включват цитираните източници, справки и декларация за оригиналност.

3. Структура

Дисертационният труд се състои от въведение, изложение в пет глави и заключение.

Във **въведението** се мотивира значимостта и актуалността на разглежданата тема, формулират се обектът, предметът, целта и задачите на изследването, водещата теза и се представят емпиричната база, методологията и теоретичните основи.

Първа глава има въвеждащ теоретико-методологичен характер и разглежда основни постановки относно същността, принципите и администрирането на ДДС. В нея са засегнати европейската нормативна уредба, някои проблеми при прилагането на данъка и необходимостта от усъвършенстване на контролните механизми.

Втора глава е посветена на българската система на облагане с ДДС, като последователно се представят нормативната и институционалната рамка, основните процедури по регистрация, деклариране, плащане, възстановяване и контрол на данъка. Разгледани са динамиката на постъпленията от ДДС, основните предизвикателства пред данъчната администрация, както и зависимостта между брунтната добавена стойност и бюджетните приходи от ДДС в България за периода 2015 – 2024 г. чрез използване на дескриптивен, корелационен и регресионен анализ.

Трета глава е фокусирана върху системата на ДДС в Румъния, нейната нормативна и институционална уредба, приложимите данъчни ставки и основните процедури по администриране и контрол. Специално внимание се отделя на технологичните решения и административните мерки, насочени към електронно фактуриране, контрол върху рискови операции и ограничаване на данъчните измами.

В Четвърта глава се извършва сравнение между отделни елементи от системите за облагане с ДДС в България и Румъния – нормативна уредба, данъчни ставки, регистрационни режими, процедури по администриране и контрол. На тази основа са формулирани препоръки за усъвършенстване на българската система, свързани главно с електронното фактуриране, анализа на риска, контрола върху фиктивни фирми и засилването на международното сътрудничество.

Пета глава е насочена към рисковете от ДДС измами при вътреобщностните доставки (ВОД) между България и Румъния и е пряко обвързана с поставената от автора хипотеза, че ВОД могат да бъдат източник на значителни загуби за фиска под формата на пропуснати приходи от ДДС. В нея са систематизирани основни схеми на злоупотреби, включително с участието на липсващи търговци, буферни дружества и брокери, като са разгледани и възможностите за оптимизиране на административното сътрудничество и обмяна на информация между приходните администрации на двете държави.

В **заклучението** са обобщени основните резултати от проведеното изследване и авторът подчертава, че румънският опит с технологичните решения при облагането с ДДС може да бъде полезен за усъвършенстване на българската система. Изведени са също основните различия между системите за облагане с ДДС в България и Румъния, както и конкретни препоръки, свързани с електронното фактуриране, сплит плащането, риск анализа чрез изкуствен интелект и международното административно сътрудничество при противодействие на ДДС измамите.

4. Литература

Докторантът е използвал 91 източника на български и английски език, включващи научна литература в областта на публичните финанси и данъчното облагане, официални документи, нормативни актове, както и статистическа и аналитична информация от национални и международни институции. Прави впечатление значителното присъствие на публикации от едни и същи автори и авторски колективи, което донякъде ограничава разнообразието на представените научни аспекти. Наред с това се наблюдават и отделни източници с по-общ характер спрямо основната проблематика на дисертационния труд. Често в изложението авторът се позовава на учебна литература, включително на по-стари издания, при представяне на действащата регламентация, вместо непосредствено на първичните нормативни източници.

5. Приложения

В дисертацията няма приложения, но в основния текст са включени 3 таблици, както и 13 графики и схеми, свързани с анализа на приходите от ДДС, механизмите на ВОД и

вариантите на данъчни измами при тях. Те подпомагат онагледяването на изследването и по-ясното представяне на изследваните проблеми.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

1. Преценка на актуалността и разработеността на изследвания в дисертационната научен проблем

Актуалността на темата се обуславя от първостепенното значение на приходите от ДДС за фиска, както и от риска, свързан с фиктивните сделки и трансграничните схеми за източване на данъка в условията на дигитализация и нарастващи изисквания към данъчната администрация.

Проблемите, свързани с администрирането на ДДС, повишаването на ефективността на данъчния контрол и ограничаване на т.нар. данъчна празнина в рамките на Европейския съюз, са широко изследвани в специализираната финансова литература. Същевременно оригинален авторски подход представляват извършеният сравнителен анализ на облагането с ДДС в България и Румъния, възможностите за внедряване на отделни добри практики от румънския опит в българската данъчна система, както и акцентът върху анализа на рисковете при ВОД между двете страни като възможен източник на значителни бюджетни загуби.

2. Мнение за езика, обема и инструментариума на дисертационния труд

В дисертационния труд се използва подходяща финансова и правна терминология, като изложението е насочено предимно към практическите аспекти на разглежданата проблематика.

В отделни части на труда се наблюдава описателност, повтаряемост и фрагментиране на изложението, което създава впечатление за изкуствено увеличаване на обема при ограничена аналитична интерпретация и емпирична аргументация. Необичайно е и изписването на години и числови стойности с думи, което е извън общоприетия стандарт.

Използваният инструментариум включва сравнителен анализ, нормативен анализ, анализ на статистически данни, казусен подход и изследване на практики, свързани с администрирането и контрола на ДДС в България и Румъния. Подбраните методи като цяло съответстват на предмета и задачите на изследването и позволяват извеждането на практически насочени изводи и предложения.

3. Мнение доколко авторефератът отразява точно и пълно труда

В автореферата присъстват задължителните елементи: обща характеристика на труда; основно съдържание на труда; насоки за бъдещи изследвания; справка за научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд; списък с публикациите на докторанта; справка за участие в научни форуми; справка за съответствие с националните изисквания по ПП на ЗРАСРБ; декларация за оригиналност на дисертационния труд.

При представянето на основното съдържание обаче авторът отделя внимание главно на изводите, констатациите и резултатите по отделните глави, докато вътрешната последователност остава на заден план. Независимо от това, авторефератът дава достатъчно ясна представа за предмета на изследването, основните проблемни области, извършения сравнителен анализ между България и Румъния и формулираните препоръки за усъвършенстване на фискалните техники при облагането с ДДС.

Докторантът е представил три самостоятелни публикации, свързани с темата на дисертационния труд, от които една студия, една статия и един доклад, с което са изпълнени минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Формулираните от автора приноси отразяват основните резултати и практическата насоченост на дисертационния труд. Моето виждане е, че характерът на приносите в труда следва авторовия стил и подход на изследване и те могат да бъдат отнесени предимно към областта на научно-приложните.

1. Извършен е сравнителен анализ на системите за облагане с ДДС в България и Румъния, като са систематизирани основни различия и особености при администрирането и контрола на данъка.
2. Анализирани са технологични решения, прилагани в румънската практика, и са разгледани възможностите за адаптиране на отделни добри практики в българската данъчна система.
3. Изследвани са рисковете при ВОД между България и Румъния като предпоставка за ДДС измами и бюджетни загуби.
4. Формулирани са практически насочени препоръки за усъвършенстване на фискалния контрол, електронния обмен на информация и административното сътрудничество между двете държави.

IV. Критични бележки и въпроси по дисертационния труд

Представеният дисертационен труд разглежда актуална и практически значима проблематика и съдържа полезни изводи и предложения. Наред с положителните страни, академичната коректност изисква да бъдат отправени и следните критични бележки и препоръки:

1. Използване на недостатъчно актуални литература, статистически данни, а на места и нормативна уредба (например отменен закон за ДДС – с. 45), което в известна степен ограничава релевантността на някои изводи и оценки. При представяне на действащата регламентация следва да се използват първичните (нормативните) източници, а не за да се прави позоваване на учебна литература, включително на по-стари издания.
2. Включеният икономически анализ на постъпленията от ДДС у нас и в Румъния има по-скоро публицистичен характер, като представлява цитиране на други източници, без таблично и/или графично представяне на данни, без методология и същинско изследване.
3. Иконометричният анализ на постъпленията от ДДС в България е опит за присъствие на по-сериозен научен инструментариум, но неговата изследователска стойност остава сравнително ограничена, тъй като установените зависимости (с брутната добавена стойност) са в значителна степен теоретично предопределени и предварително очаквани.

Въпрос към докторанта:

Като се има предвид акцентът върху румънските технологични решения при администрирането и контрола на ДДС, кои според Вас са *основните практически и институционални препятствия пред въвеждането на задължително електронно фактуриране и механизъм за сплит плащане в България и доколко българската данъчна администрация разполага с необходимия административен и технологичен капацитет за подобна трансформация? Като се има предвид и негативният български опит с т.нар. ДДС сметки в миналото, доколко според Вас механизъмът на сплит плащане би бил приложим в България и как биха могли да бъдат избегнати проблемите, свързани с ликвидността и административната тежест за бизнеса?*

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на националната и вътрешната нормативна уредба в СА „Д. А. Ценов”. Чрез него авторът демонстрира добра теоретична подготовка в областта на публичните финанси и данъчното облагане, както и познаване на практическите аспекти на администрирането и контрола на ДДС. Налице са актуалност и практическа значимост на изследвания проблем, а формулираните изводи и предложения имат приложна насоченост. Идеите и резултатите от проведеното изследване са популяризирани чрез научни публикации, свързани с тематиката на дисертационния труд.

Всичко това ми дава основание да дам положителна оценка на дисертационния труд и да предложа на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждане на **образователната и научна степен „доктор”** по докторска програма „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка (финанси)” на докторант Диман Христов Каранфилов.

17.05.2026 г.,
Велико Търново

Изготвила становището:
(доц. д-р В. Цонкова)